

ԹԷ ԻՆՁ ՊԱՏՄԵՑ ԹՐԷԲՕՆԷՍԸ*)

ԿԱՄ ԻՆՁ Է ՍԻՖԻԼԻՍԸ

ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ՍԻՖԻԼԻՍ

Պապը ագոյս է կերեր,

Տզում տկոսն է առեր:

Եւ իրօք յաճախ զաւակներն են որ կը կրեն իրենց ծնողքին հիւանդութիւններուն ծանր հետեւանքները, ժառանգելով անոնց տառապանքը և աւելին:

Այս ճիշտ է մանաւանդ իմ զոհերու զաւակներուն, նոյնիոկ թոռներուն համար, որովհետեւ էապէս ժառանգակամ ըլլալով, դիւրաւ կը փոխանցուիմ երեխային՝ դեռ արգանդին մէջ գտնուած ժամանակ:

Ծնողներէն զաւակներուն փոխանցուելու մեր կարողութիւնը, դործունէութեան անսահման ասպարէզ մը կը բանայ, ուր երեւան կը բերենք մեր ամբողջ հնարամտութիւնը, և նրբին անդթութեամբ մը ու մասնաւոր հրճուանքով կը քայքայենք ընտանիքներ և կը փճացնենք սերունդներ: Որքան երիտասարդ ու կայտառ ըլլանք, այսինքն դեռ նոր հաստատուած հօր մը կամ մանաւանդ մօր մը մարմնին մէջ, և որքան քիչ թունաւորուած ըլլանք դեղերով, այնքան սաստիկ կը հարուածենք երեխան: Իսկ եթէ ծերացած ենք, եթէ տարիներէ ի վեր կը գտնուինք անոնց քով, կամ դեղերով թունաւորուած ու տկարացած ենք, երեխային վրայ մեր ազդեցութիւնը նոյն համեմատութեամբ տկար կ'ըլլայ:

Պարագային համեմատ կը սպաննենք զայն, կամ կ'այլանդակենք, արդանդին մէջ իսկ, կամ կը թողունք որ երևութապէս առողջ ծնի ու յետոյ կը հարուածենք և կամ եթէ շատ տկարացած ենք, տկամայ կը խնայենք անոր կեանքին. բայց որքան ատեն որ ամբողջովին բնաջնջուած չենք ծնողներու մարմնին մէջ, մեր անջնջելի դրոշմը կը դնենք երեխային մարմնին որևէ մէկ մասին վրայ:

Արգանդին մէջ, անոր աճումի ընթացքին, ներքին այնպիսի փոփոխութիւններ կ'առաջացնենք, որոնք կ'անդարադառնան երեխային կազմին վրայ: Ոմանք կը ծնին առանց թեի կամ ոտքի, երբեմն նոյնիոկ առանց գլխի: Ուրիշներ հսկայ գլուխ մը կ'ունենան, ջրով լեցուն (ջրգլուխ) և եթէ ապրին՝ յետագային լուսնոտ (սառ) կամ յիմար ու ապուշ կ'ըլլան: Ուրիշներ ճեղքուած շրթունքով կը ծնին (մոռաբերան) ևայլն:

Եիշողութեան մէջ դեռ կան բազմաթիւ թարմ օրինակներ: Պատմեմ յատկանշական պարագայ մը, որ ինձ համար, գլուխ-դործոց մըն է և ուր երեւան կուգայ ամբողջ կարողութիւնս:

Երիտասարդ մը ատենէ մը ի վեր կը հիւրընկալէր զիս: Երբ առաջին անգամ տեսաւ չարկեղը (չանքուր), բարեկամներու կողմէ յանձնարարուած զանազան «փոշի»-ներ փորձելէ յետոյ, բժիշկի մը դիմեց, որ յայտնեց թէ «ունեցածը սիֆիլիսի չարկեղ է»: Երիտասարդը դունատեցաւ ու տեղն ու տեղը մարեցաւ: Ուշքի գալէն ետք, վայրկեան մը խորհեցաւ իր կեանքին վերջ տալ, այնքան սարսափ կ'ազդէր անունս: Բժիշկը հանդարտեցուց զինքը և սկսաւ ներարկումներով թունաւորել զիս: Երկար չտևեց մեր պարոնին սարսափն ու համբերութիւնը: Երեք ամիս վերջ, տեսնելով որ վէրքը անհետացաւ և ուրիշներ չեն երևիր, իմ տիրապետութենէն ազատուած ըլլալ կարծեց, լքեց բժիշկն ու դեղերը և առաջին առթիւ ամուսնացաւ, հակառակ բժիշկէն նախապէս ստացած պատուէրներուն:

Երջանիկ էր ու կեանքը ամէն կերպ կը ժպտէր: Մոռցած էր զիս, բայց ես զինք չէի մոռցած: Դեղերու ազդեցութեան տակ երկար ատեն չլմած մնալէ ետք, նորէն բազմացայ, սերունդ մը հասցուցի և քանի մը աննշան երկրորդական վէրքեր շինեցի բերնին մէջ և ուրիշ տեղ: Կարենորութիւն չտուաւ ու մտերիմ համբոյրով մը զիս իր առողջ ու կայտառ կնոջ տուաւ:

Արզանդին վրայ շինած չարկեղս անտեսանելի անցաւ: Մէկ ու կէս ամիս վերջ, դեռատի կնոջ մարմինը դեղեցիկ վարդաժաղիկներով և շիտերով զարդարեցինք: Խեղճ կինը շուարած, սարսափած էր այս անսպասելի երևոյթին առջև: Ամուսինը լեղապատառ բժիշկին քով վաղեց — այս անգամ ալ ուրիշ մը: Մարդիկ այսպէս են. կը կարծեն որ, բժիշկ փոխելով, հիւանդութեան մը կամ դարմանումի մը ընթացքը կրնան փոխել: Ես անձնապէս դժգոհ չեմ այս մտայնութենէն, ընդհակառակն, շատ կ'օգտուիմ անկէ: Անցնինք: Բժիշկը, այր և կնոջ մէջ խնդիր չյարուցանելու համար, կնոջ չյայտնեց հիւանդութեան էութիւնը — այդ է իր պարտականութիւնը — և սակայն, որեւէ պատրուակով մը, սկսաւ դարմանել զայն, նաև ամուսինը: Զարդուեցանք. անհետացան վէրքերը: Բայց կինը, բարեբախտաբար, չուղեց դարմանումը շարունակել, չգիտնալով իր հիւանդութեան էութիւնը:

Ամուսինը, ժամանակ մը ստիպելէ ետք, ձանձրացաւ ու ինք ալ լքեց: Ուրախ էի, որովհետև եթէ շարունակէին ամբողջ սերունդովս պիտի փճանայի: Այսուհանդերձ շատ տկարացած էինք՝ նոր վէրքեր կարենալ շինելու համար:

Ամիսներ անցան: Օրին մէկը, կինը իր ամուսինն հաղորդեց ուրախառիթ լուրը. յղի էր: Իրենց հրճուանքը չափ ու սահման չունէր. յոյսով և ծրագիրներով կ'ապրէին: Մինչ այդ՝ ուժերս

վերստացած էի. անցայ նոր կաղմուղ սաղմին մէջ, խանգարեցի անոր անուամբ և երրորդ ամսուն՝ սպաննեցի: Կինը վիժում ունեցաւ:

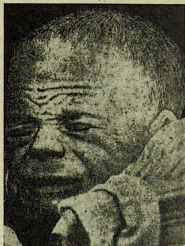
«Աստուծոյ կամքը այսպէս է եղեր», ըսին այր ու կին, ու նոր յոյսերով ապրեցան:

Քանի մը ամիս ետք, կինը նորէն յղացաւ: Բայց վեցերորդ ամսուն՝ նորէն վիժում ունեցաւ:

Երրորդ յղութիւնը վերջաւորութեան հասաւ. երեխան ծնաւ, բայց վէրքերով ծածկուած (պատ. 1): Կանաչորակ աղտոտութիւն

Պատկեր 1.

Պատկեր 2.

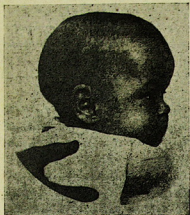
մը կը հոսէր քթէն. ոտքերուն և ձեռքերուն վրայ բշտիկներ կային: Լեարդը, որուն մէջ հաղարներով կը վիտայինք, ուռած էր: Երկու շաբաթ միայն ապրեցաւ:

Չկասկածեցան թէ ես կրնամ ըլլալ վիժումներուն և վերջին երեխային մահուան պատճառը: Չգիմեցին բժիշկին, որ լաւ գիտէր թէ «երբ կին մը, առանց արտաքին լուրջ պատճառի, յաճախակի վիժում կ'ունենայ, պատճառը թրէրոնէմն է» — սիֆիլիսն է:

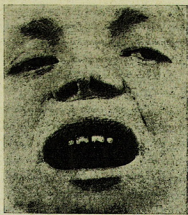
«Անգամ մը որ դժբախտութիւն մը գայ, իրարու ետեւէ կուգայ. ճակատագիր է», ըսին, ու շարունակեցին:

Այս ժամանակամիջոցին մենք ալ բաւական ծերացած ու տկարացած էինք: Չկրցանք չորրորդ երեխան արգանդին մէջ մեղցնել և ոչ ալ վէրք շինել: Սակայն խանգարեցինք ներքին գործարանները, և, ծնելէն ետք, երեխան այնպէս էր ինչպէս կը տեսնէք

այս պատկերին մէջ (թիւ 2) : Դեռ չապրած՝ ծերացած էր. շարունակ կուլար, առանց որոշ պատճառի : Անպատճառ կը մեռցնէինք, եթէ օգնութեան չկանչէին բժիշկը, որ ճանչցաւ յատուկ դրոշմս ու փրկեց երեխան : Ժամանակաւորապէս սակայն, որովհետեւ չթողուցին որ երկարատեւ թունաւորումով մեզ ամբողջս փճացնէ : Երբ ութը տարեկան եղաւ, խիժաւոր ուռ շինեցինք ձեռքի մատներուն վրայ (երեխաներուն քով ամէն տեսակ վէրք կը շինենք, երկրորդական կամ երրորդական, առանց նկատի առնելու ժամանակը կամ «չըջանը»),

Պատկեր 3.

Պատկեր 4.

վէրք բացինք, տարի մը «բանեցուցինք», ոսկորներ փտեցուցինք, և երբ, յոգնած, դադրեցանք դործելէ ու վէրքը դոցուեցաւ, տղան հաշմանդամ մնաց : Յետագային ամուսնացաւ, զաւակներ ունեցաւ. բոլորն ալ վատառողջ էին ու բացի մէկէն, որ դեռ կ'ապրի, միւսները մեռան սովորական հիւանդութիւններէ, որոնք հաւանականաբար մահացու չպիտի ըլլային եթէ երեխաները, մեր պատճառով, տկար ծնած չըլլային :

Հինգերորդ զաւակ մը ևս ունեցաւ այն զոյգը որուն պատմութիւնը կ'ընեմ : Տասը տարի էր անցեր անոնց ամուսնութենէն ի վեր : Մեզմէ հասերը մեռած էին, տարիքնիս առած էինք : Ուստի, ակամայ, թողուցինք որ այս մէկը երեւութապէս առողջ ծնի : Կունտ ու կլոր, աղւորիկ երեխայ մըն էր (պատ. 3) : Ծնողքը ուրախ էին ու հպարտութեամբ ցոյց կուտային. երեխան դրացիներուն. «տեսէ՛ք ինչ լայն ու բարձր ճակատ ունի. խելացի պիտի ըլլայ» կ'ըսէին : Եւ իրօք, յետագային, տաղանդաւոր գրագէտ մը դարձաւ : Սակայն մի

գարմանաք եթէ ըսեմ՝ թէ այդ ցցուն ու բարձր ճակատը (ողիմպիական ճակատ) մենք չինքն էինք: Այս ալ մեր յատկանիշներէն մէկն է:

Շատ ուշ սկսաւ քալել, մէկ ու կէս տարեկանէն յետոյ, որովհետեւ ոսկորները տկարացուցած էինք. ատոր հետեանքով ալ սրունքները քիչ մը ծոկեցան: Ակումներն ալ ուշ բուսանումանք ծուռ էին, ուրիշներ պակասաւոր էին՝ ծայրերը կարծէք կոտորած. կամ մաշած (պատ. 4): Բժիշկները, ատամներու շարունակէն և ձևէն յաճախ կրնան հասկնալ թէ ինծի հետ դործ ունին: Այս թերութիւններէ դատ, Երեւան արողջ մեծցաւ և, ինչպէս ըսի, յետագային տաղանդաւոր գրագէտ մը դարձաւ: Միայն թէ, անոր ուղեղին և ջղային դրութեան վրայ դրոշմ գրած ըլլալով, արտառոց գաղափարներ կ'արտայայտէր և նկատուած էր իբրեւ ինքնատիպ գրագէտ մը:

Ահա պատմութիւնս, որ իրական է, և որ մասնաւոր հպարտութեամբ կը պատմեմ:

Մոռցայ ըսել թէ ծնողքն ալ, որոնք իրենց անհոգութեամբ չէին կրցած փճացնել զիս, գէշ վախճան մը ունեցան: Հայրը յիմարանոցի մը մէջ վերջացուց իր կեանքը. իսկ մայրը, որուն երակները մաշած էի, 45 տարեկանին կաթուածահար եղաւ:

Այսպէս, ամբողջ ընտանիք մը տառապեցուցի և քայքայեցի, նիւթապէս, ֆիզիքապէս և բարոյապէս: Գլուխ դործոց մը, չէ՞, որ լիովին կը պատկերացնէ քայքայիչ կարողութեանս բոլոր աստիճանները:

Այժմ պիտի հարցնէք թէ բոլոր զոհերս և անոնց սերունդը այս վախճանի՞ն դատապարտուած են, և ինձմով վարակուած երիտասարդները չեն կրնար կամ պէտք չէ՞ ամուսնանան:

Գրի առաւ՝ ԲԺ. Լ. Գ.

— Միսը մկան կը շինէ, բայց շաքարն է որ անոր ոյժ կուտայ:

— Տեղ մը բարձրեմալու կամ ծանր գործ մը կատարելու համար, աւելի լաւ է ուտել կտոր մը շոֆուր կամ շաքարեղէն, քան խոշոր պիֆթէֆ մը:

— Կաթով և բանջարեղէններով է որ մեր ոսկորները կը շինեմք, և ոչ քէ միսով:

— Սպանիսը, եղերը (չէօռէ, բատիքիս), կաղամբը, գամագան աղցանները (սալաթա), պտուղները աղիքները կ'աւելն, կը մաքրեն:

— Կանաչեղէնները, գետնախնձորը, բանջարը, շոգամբը, պտուղները՝ միսիմ վիտամները (արեան մէջ առաջացուցած քրու-քիւնը) կը չեզոքացնեն:

ՓՐՕՑ. ՄԱՐՍԵԼ ԼԱՊԷ